

Nationalisme in Nederland rond 1900

Laura Verhoeven

5605105

Woorden: 604

Over het ontstaan van nationalisme en natiestaten zijn verschillende theorieën. Volgens de theorie van Eric Hobsbawm zijn moderne natiestaten ontstaan door bedachte tradities te gebruiken¹. Volgens de theorie van Adrian Hastings bestond het nationalisme al langer dan wat de theorie van Hobsbawm claimt, het nationalisme groeit juist, in plaats van dat het gemaakt is².

Aangezien deze twee theorieën elkaar tegenspreken, is het interessant te ontdekken welke van deze theorieën over het nationalisme past bij het nationalisme dat ontstaat in Nederland rond 1900.

Aan de ene kant heeft het nationalisme van Nederland wortels in de geschiedenis. Tijdens de Franse bezetting van Napoleon ontstaat er namelijk al een nationaal sentiment³. De geschiedenis heeft daarnaast een rol gespeeld in de vorm van nationalisme dat ontstaat. Nederland heeft een burgerlijk nationalisme, wat inhoudt dat er niet op basis van etniciteit of taal nationalisme ontstaat, maar dat dit nationalisme vooral door politieke factoren is ontstaan waarin liberale waarden belangrijk waren. Dit nationalisme ontstond bijvoorbeeld door het gebruik van een lokale regering in plaats van een absolute monarchie⁴. In de negentiende eeuw, en ook daarvoor, is al de basis gelegd voor de vorming van het nationalisme in Nederland door lokale vrijheden en een identiteitsgevoel, maar echt nationalisme is er nog niet⁵.

Er kan daardoor aan de andere kant gezegd worden dat het nationalisme in Nederland rond 1900 is gemaakt. Namelijk zijn er een aantal elementen rond de eeuwwisseling die bijdragen aan het gevoel van nationalisme in Nederland, zoals het koningschap van koningin Wilhelmina, de Boerenoorlog en Rembrandtcultus. De inhuldiging van koningin Wilhelmina in 1898 zorgt voor een versterking van het nationalisme, vooral na het beleid van koning Willem III die erg conservatief was⁶. Ter ere van de inhuldiging waren er overal in het land optochten, op de afbeelding hieronder is de optocht van Utrecht te zien.

Door koningin-moeder Emma werd het koningschap verburgerlijkt en zij bracht daardoor een versterking van het nationalisme onder de burgers⁷. Van Sas maakt dit in zijn artikel ook duidelijk: '[...] vond het Nederlandse neonationalisme in Oranje zijn meest geliefde ikoon.'⁸ Bij dit nationalisme kan gesproken worden van 'inventing traditions'⁹ wat Hobsbawm uitlegt als een proces waarin de geschiedenis van belang is, maar de traditie zelf nieuw is.

¹ Eric Hobsbawm, 'Introduction: Inventing Traditions', in: Eric Hobsbawm en Terence Ranger (ed.), *The Invention of Tradition* (Cambridge 2006), 1-14.

² Adrian Hastings, *The Construction of Nationhood. Ethnicity, Religion and Nationalism* (Cambridge 2007) 1-11; 205-209.

³ Friso Wielenga, *Geschiedenis van Nederland* (Amsterdam 2014), 201.

⁴ Carl Strikwerda, 'The Low Countries', in: Timothy Baycroft en Mark Hewitson (ed.), *What is a Nation?: Europe 1789-1914* (Oxford 2006) 81,82.

⁵ Ibidem, 84

⁶ Wielenga, *Geschiedenis van Nederland*, 239-241.

⁷ N.C.F. van Sas, 'Fin-de-siècle als nieuw begin. Nationalisme in Nederland rond 1900', *BMGN – Low Countries Historical Review* 106,4 (1991) 600,601.

⁸ Ibidem, 600

⁹ Hobsbawm, 'Inventing Traditions', 4.



Afbeelding van de optocht in Utrecht ter ere van de inhuldiging van koningin Wilhelmina in september 1898.

Koningin-moeder Emma heeft namelijk geprobeerd veel tradities te implementeren, zoals de Gouden Koets, die tevoren nog niet bestonden. De Gouden Koets is er gekomen, er werd namelijk gedacht dat er nog behoefte was aan een eenheidssymbool¹⁰. Zo zorgde het koningschap voor meer eenheid in Nederland rond 1900.

De Boerenoorlog rond de eeuwwisseling zorgde voor een versterkt nationalisme in Nederland, aangezien de bevolking erg meeleeft met de ontwikkelingen¹¹.

Als laatste hielp ook de Rembrandtcultus bij het versterken van het nationalisme, de tentoonstelling van 1898 vond ter ere van de inhuldiging van koningin Wilhelmina plaats en deze twee nationale symbolen werden met elkaar in verband gebracht¹².

Aan de hand van het bovenstaande, is het nationalisme in Nederland rond 1900 ontstaan door elementen die rond de eeuwwisseling hebben plaatsgevonden. Er moet echter ook rekening gehouden worden met de geschiedenis, die zeker ook invloed heeft gehad op het ontstaan en de ontwikkeling van het nationalisme. Er moet een zekere samenhang tussen de twee theorieën worden gemaakt, al heeft de theorie van Hobsbawm nog de bovenhand. Dit betoog is het over het algemeen eens met het artikel van Anthony Smith, die beide theorieën met elkaar vergelijkt en bij beide theorieën fouten ontdekt¹³. Smith pleit voor een '[...] approach that does justice to the character of different types of collective cultural identities'¹⁴, dit zou het ontstaan van het Nederlandse nationalisme wellicht beter kunnen verklaren.

Bronvermelding:

- Hastings, Adrian, *The Construction of Nationhood. Ethnicity, Religion and Nationalism* (Cambridge 2007) 1-11; 205-209, blackboard.
- Hobsbawm, Eric, 'Introduction: Inventing Traditions', in: Eric Hobsbawm en Terence Ranger (ed.), *The Invention of Tradition* (Cambridge 2006) 1-14, blackboard.
- Sas, N.C.F. van, 'Fin-de-siècle als nieuw begin. Nationalisme in Nederland rond 1900', *BMGN – Low Countries Historical Review* 106,4 (1991) 595-609. DOI: <http://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.3438>
- Smith, Anthony D., 'The Nation: Modern or Perennial?', in: Anthony D. Smith, *The Nation in*

¹⁰ Van Sas, 'Fin-de-Siècle', 602,603.

¹¹ Ibidem, 604,605.

¹² Ibidem, 606.

¹³ Anthony D. Smith, 'The Nation: Modern or Perennial?', in: Anthony D. Smith, *The Nation in History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism* (Cambridge/Oxford 2000), 27-41; 50-51.

¹⁴ Ibidem, 51.

History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism (Cambridge/Oxford 2000) 27-41; 50-51, blackboard.

- Strikwerda, Carl, 'The Low Countries', in: Timothy Baycroft en Mark Hewitson (ed.), *What is a Nation?: Europe 1789-1914* (Oxford 2006) 81-100, blackboard.

- Wielenga, Friso, *Geschiedenis van Nederland. Van de Opstand tot heden* (Amsterdam 2014).

- Optocht in Utrecht ter ere van de inhuldiging van koningin Wilhelmina, 832047, www.hetutrechtsarchief.nl, bekeken op 13 maart 2017,